

Schriftelijke inbreng van Geert Jan Koning (IT-jurist bij Schenkeveld Advocaten) ten behoeve van het rondetafelgesprek van 26 maart 2026 over het optimaal benutten van AI-kansen, georganiseerd door de vaste commissie voor Economische zaken in de Tweede Kamer.

23 maart 2026, Alkmaar

Vragen

Hoofdvraag: Hoe kan Nederland de kansen optimaal benutten die AI lijkt te bieden?

Deelvraag: Welke onderdelen van het huidige overheidsbeleid stimuleren het benutten van AI en welke remmen dit juist af.

Antwoorden

De kansen (en risico's) van AI zijn onvoldoende onduidelijk. Hetzelfde geldt voor de invloed van overheidsbeleid hierop. Dit komt omdat de schaal, effectiviteit en inzet van deze (al langer bestaande) technologie in korte tijd extreem is toegenomen, waardoor de uitwerking op de samenleving nog zeer onvoorspelbaar is. Er bestaan prachtige beloftes en doodenge doemscenario's. Paradijs en hel liggen dicht bij elkaar.

Op zoek naar productiviteitsverhoging om de welvaartstaat te kunnen blijven betalen (rapport Draghi en Wennink) en min of meer gedwongen door de geopolitieke concurrentiestrijd tussen de VS en China, en de ogenschijnlijk veranderende opstelling van de VS jegens Europa, voelt de EU, en dus ook Nederland, de drang en dwang om vol op (eigen) AI in te zetten. Dit terwijl maar een minderheid van de bevolking in de EU en de VS denkt dat AI de economie verbetert. Het recente toekomstscenario van Citrini Research i.s.m. Alap Shah (The 2028 Global Intelligence Crisis) stemt ook niet bepaald vrolijk.

Deze grote onzekerheid echoot uiteraard door in de beantwoording van bovenstaande (zeer algemeen geformuleerde) vragen, die door de wijze van stelling (bewust of onbewust) het accent op de kansen van AI leggen en niet op de risico's. Toch zijn kansen niet los te zien van risico's. Het zijn twee zijden van dezelfde munt. Zonder risico's geen kansen. De beantwoording van genoemde vragen kan dus ook niet zonder daarbij de risico's van AI te betrekken.

Voor de beantwoording van de vragen betekent dit in de kern dat het Nederlands (en EU) AI-beleid moet worden getoetst aan de gewenste risicobereidheid van de samenleving. Het huidige beleid (of in ieder geval de communicatie daarvan) doet echter vermoeden dat er een realiteit bestaat waarin kansen zonder risico's bestaan. Dat er bijvoorbeeld mondiaal concurrerende taalmodellen kunnen worden ontwikkeld zonder privacy- en copyrightscheidingen, of dat AI-systemen kunnen worden ontwikkeld die naleving van grondrechten (zoals het discriminatieverbod) volledig borgen. Dit is een illusie.

De situatie in de VS, waaronder de inzet van AI voor wapensystemen en de samenwerking in dit verband met AI-providers, laat deze afruil duidelijk zien. Je kunt (in de beleving van de huidige regering van de VS) niet militair dominant ten opzichte van China blijven zonder risico's te nemen met de inzet van AI in wapensystemen. Of dit waar is, is de vraag, maar dat er een afruil bestaat moge duidelijk zijn. Hetzelfde geldt voor de ontwikkeling van de huidige dominante taalmodellen in de VS. Deze zijn bewust met schending van auteursrechten getraind. De afruil tussen het blootstellen van het bedrijf aan inbreukzaken en het verkrijgen van een dominante positie in de markt, is bewust gebeurd.

Met het voorgaande bedoel ik niet te zeggen dat Nederland en de EU eenzelfde afweging zou moeten willen maken. Ik bedoel wel te zeggen dat er een groter bewustzijn van die afruil moet bestaan en het politiek vermogen moet worden ontwikkeld om daarover met het publiek te communiceren.

Dit betekent ook dat in de toepassing en handhaving in Nederland en de EU van bijvoorbeeld privacyregels (AVG) maar ook van de nieuwe Europese digitale wetten (DSA, DMA, AI act) naar mijn mening meer oog moet komen voor het bestaan van die afruil. Ergens gebeurt dit ook al (reden waarom inbreuken van Big Tech op de AVG met (gezien hun omzetten) relatief beperkte boetes door toezichthouder worden bestraft). De vraag is uiteraard of dit wenselijk is.

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) speelt hier in Nederland een belangrijke rol in, te meer nu zij de algemene coördinatie van AI en algoritmes op zich heeft genomen. De AP heeft haar missie de afgelopen tijd verbreed tot “bescherming van burgers in de digitale wereld” en de focus op een juridische (legalistische) en repressieve toezichtsstrategie gelegd (vgl. de evaluatie van de AP door Tilburg University en Berenschot uit 2024). Gezien haar Europese wortels is er geen verantwoordingsrelatie met de Nederlandse overheid.

Het is de vraag of deze koers van de AP voor Nederland voldoende flexibiliteit biedt om een eigen koers te kiezen en te komen tot een afruil die recht doet aan de wensen en noden van de Nederlandse samenleving. Benoeming van de opvolger van de huidige voorzitter van de AP dit jaar biedt in dit verband een kans voor een eventuele heroriëntatie.

Tot een meer concrete beantwoording van bovenstaande vragen dan het voorgaande is het mij niet gelukt binnen de toegestane twee A4 te komen. Daar kom ik graag in het gesprek op terug.

Geert Jan Koning